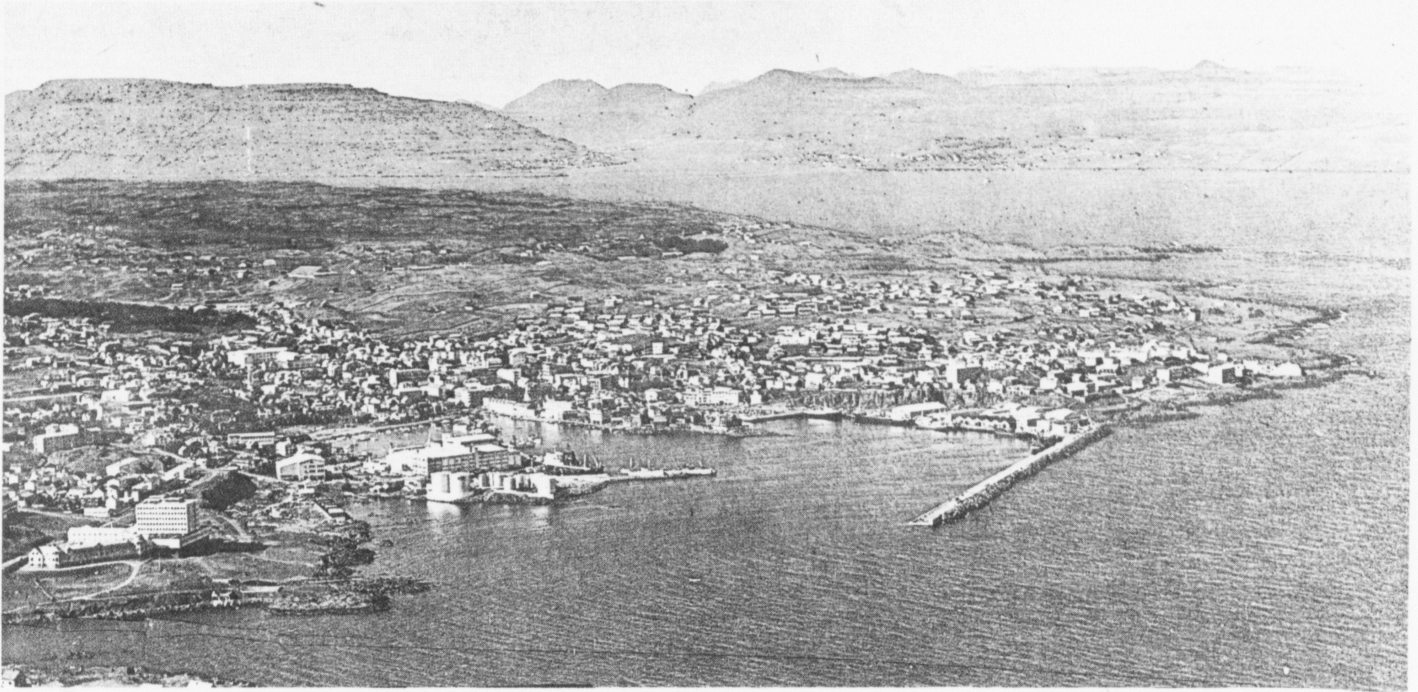

Ólavssøka — tjóðarhátíð okkara

Ólavssøka, henda tjóðarhátíð feroyinga, hevur verið hildin gjøgnum öldir — men munnu øll av núlevandi ættarliði vita hvi og vita stórvegis um søguliga uppruna hennara?

Mong eru tey, ið ivast, tí at tað er so javnan at hoyra, at »ikki veit eg, hvi vit halda Ólavssøku!« Kanska er tað so millum tey flestu — kanska ikki.

Men lat okkum kaga eitt sindur aftur um.

Tað er sjáltsamt, at Ólavssøkan 29. juli verður hildin á hvørjum ári í Føroyum, skrivaði eitt norskt blað nokur ár herfyri, tí — legði tað aftrat — Ólavssøkan er sanniliga eingin tjóðardagur í orðsins týðningi har, sum til dømis 17. maí í Noreg ella 5. juni í Danmark.

Men kortini eru feroingar meiri søgutrúgvir enn teir flestu, og teir minnst framvegis, at dagurin 29. juli verður hildin til minnis um deyða Ólav kongs hin Heilaga, sum doyði á Stiklastøðum í árinum 1030. Og ikki minni sjáltsamt, tí at hesin norsk kongur, Ólav Harladson, ikki júst var avhildin av feroingum, sum hann ráddi yvir. Væl kom

Eitt sindur um søguliga uppruna Ólavssøkunnar og um hvussu hon varð hildin í fornum tíðum

Frásøgnir um Ólavssøku og ólavssøkuhald feroyinga hava verið mangar í útlendskum og einahelst norðurlandskum bløðum gjøgnum árin; flestu av hesum hevur Eiden Müller skrivað, og Sosialurin hevur tí biðið hann greitt lesarum blaðsins eitt sindur frá tí søgutílfari, hann hevur savnað úr ymsum keldum, og sum lýsir Ólavssøkuna í farnum tíðum:

hann, við kristnu trúnni til Føroya — men hann gjørdi tað á tann hátt, at hann kunngjordi, at hvør ein, ið ikki vildi lata seg doyða, skuldi missa høvdið! Og hetta var jú ein vegur at fáa feroyingar at taka við kristnari trúgv.

I søguni verður eisini sagt, at tá ið Ólavur kongur sendi umboðsmann sín, Karl hin Mørse, til Føroya, at krevja upp skatt til kong, hvarv hesin umboðsmaður knappliga, »pá mystisk vis«, sum sagt er í norsktum søgubókum.

Kortini hava feroingar hátíðarhildið dagin 29. juli gjøgnum öldir, teir hava varðveitt minnið um Ólav Heilaga fram til dagin í dag — og koma óivað at gera tað eisini í komandi árum, hvussu ið so vikur og vendir. Og tað sigur eingin teir ringar fyri.

Men fyrirbrigdini eru mong, ið knýta seg at Ólavssøkuni, sum søgan er talandi vitnisburður um.

Dømi eru úr 17. og 18. öld um,

hvussu feroingar tá hildu Ólavssøku:

Lucas Jacobsen Debes sigur frá einum Ólavssøku-haldi í árinum 1764, ella fyri stívliga 300 árum síðani, at tey tá hildu Ólavssøku í Havn — og hon varð ongantíð hildin aðrastaðni enn í Havn — varð ein ófor veitsla á kvöldi:

»I Thorshavn møttes både borger, præster og adel, og der blev udbragt skåler for hele øvrigheden. Det var skik, at en af de tilstedeværende præster begyndte på en latinsk salme, hvorefter lagmanden stod op på en stol og patetisk erklærede:

Den skal være Gud kærest, der mest drikker og mindst sparer«.

Síður var eisini, at prestarnir í Føroyum komu saman til fundar í Havn Ólavssøkudag. Rithøvundin Jørgen-Frantz Jacobsen greiðir í skaldsøgu síni »Barbaru« frá einari tilikari prestasamkomu — konvent — sum gekk fyri seg í 18. öld: ein gamal bóndi kom av óvart at stínga høvdið inn gjøgnum glugga í gomlu prestahúsinu á Tinganesi, og tá ið hann varð varur við allar

teir samankomu prestar, skuldi hann siga í ræðslu: »Har hevði hin verstí kennt seg litlan!«.

★

Hvussu teir hildu Ólavssøku í katólsku tíðini eru bert fáar frásøgnir um, men hildið verður av søgukonum monnum, at stórvegis broytingar ikki eru farnar fram aftaná trúarskipti, reforma-tiónina.

Sorinskrivarin M. Andersen hevur í bókaverki sínum um Føroyar 1600—1709 givið hesa frásøgn um lögtings-setanina í gomlum døgum:

»Aftenen før olajdagen var lagmanden, lagtingsmændene, præsterne, sysselmændene og de fleste bønderne fra de andre øer kommet til Thorshavn. Olajdagen begyndte om morgenen med gudstjeneste i kirken, der fra 1609 lå lige ved tingstedet. Allerede klokken 6 om morgenen skulle lagmanden og de øvrige tingmænd være til stede, og før klokken 3 og eftermiddagen blev tinget ikke hævet. Når lagmanden med lovbogen under armen gik til tinge, skulle kirkeklokkerne ringe, og i den første uge blev der hver dag holdt gudstjeneste, idet hver af øernes syv sognepræster efter tur forettede tjenesten«.

★

Thomas Tarnovius hevur í bók síni »Færøernes beskrivelser« frá 1669 eina frásøgn um, hvussu lögmaður og lögtingsmenn tá á sinni vóru ilatnir. Teir bóru »runde, hvide kraver, som ganske med huller eru syede, som eru små og store og stå ganske stive om halsen, og dette er gammel dragt der i øerne«.

★

Gamla feroyska orðið Ólavssøka er komið av tí upprunaliga norðurlandska vaka, siga søgutíðindi. Tí vekja feroingar eisini hesa nátt, og sami Jørgen-Frantz, ið tikin varð til í áðni, hevur sagt frá mentanliga virðinum av feroyska dansinum, so ruddiliga, tá ið hann greiðir í bókini »Færøerne, Natur og Folk« greiðir soleiðis frá:

»Medens andre folkedanse kan dateres nogle få århundreder tilbage i tiden og i reglen har høist banale aner, er den færøske kædedansk en direkte efterkommer, ja en fortsættelse af middelalderens berømte kædedans. Det, som giver den færøske dans dens overordentlige kulturelle værdi er, at den foruden at være dans også er sang. Medens de fleste andre danse ledages af instrumental musik, bruger man til den færøske kædedans folkeviser, episke kvad. Kvadet er det egentlige, dansen er tilhørernes møgtige, rytmiske akkompagnement. Den færøske dans, således som den ofte foregår i en trang, svagt oplyst stue, monoton i rytmen, tung og dundrende, vil måske for mange se ensformig og uinteressant ud. For dem, som er fortrolig med den, har den dog sin egen møgtige charme.«

★

Jú, mangt er, ið kann geva upp-vaksandi ættarliðnum eina hyll-ing á, hvi feroingar enn sum áður halda Ólavssøku. Mangt kundi verið lagt aftrat. Vit varðveita Ólavssøkuna sum tjóðarhátíð, og dámurin yvir hesum hátíðarhaldi eigur at vera hin sami eins og áður, so leingi feroingar byggja hesar klettur.

E.M.